

Dr. Koncz Gábor

A KÜLDETÉS TISZTELETE

DOI 10.35402/kek.2023.4.2

A KÉK = Kultúra és Közösség című folyóirat ünnepi köszöntése alapításának 50. évfordulóján, 2023-ban.

Rendhagyó laudációra vállalkozom, mivel magam is 50 éve formálisan és informálisan a Kultúra és Közösség szerkesztőségi tagja, szerzője vagyok. Téziseimet és álláspontomat abból a megfontolásból teszem közzé, hogy az megfelel a folyóirat alapításakor tett küldetés nyilatkozatnak, amely lényegében máig érvényes.^{1 2} Kedvenc színem a kék. ezért ha olvasom vagy hallom. hogy KÉK=Kultúra és Közösség, mindjárt áramlatokban körbevesz a szín. Erősíti a gondolkodást...

„... nem minden diplomás értelmiségi és nem minden értelmiségi diplomás. Értelmiségi az, aki tudatosan vállalt foglalkozásán, napi munkáján túlmenően, a társadalmi lét összefüggéseiben hajlandó és képes gondolkodni.

Értelmiségi az, aki felelősséget érez és vállal a szűkebb környezetén túlmenően is azért, hogy az összefüggések keresésére, meglátására másokat is segítsen; aki felelősséget érez a nagyobb közösség megmaradásáért és boldogságáért. Értelmiségi az, akinek a jövőbe vetett értelmes hite cselekvő erkölcsben nyilvánul meg. Tehát az összefüggések keresése és látása, a felelősség érzete a napi munkán túli, etikus cselekvésre ösztönzi.

Az értelmiségi sorsot vállalóknak általános feladata az átrendeződő világban az összefüggések kutatása, helyének és viszonyulásai alternatíváinak világos felmutatása. Különös feladata a gazdasági, politikai rendszerváltásban, Kelet és Nyugat határán, a nagy kultúrák és érdekek ütközőzónájában, a megmaradás stratégiájának és taktikájának kidolgozása. Specifikus feladata annak fel- és beismerése, hogy teljesen véletlen, hova születünk. Akik itt szónokolunk, lehetnének kisebbségek, mint több milliónyi magyar a Kárpát-medencében és a diaszpórában. Tehát

¹ Az idézetek Koncz Gábor: „Eléggé haragudni...” Értelmiségi felelősség és feladatok... (2017). Kultúra és Közösség. 2017. 3. 13-31. valók

² szerkesztette: Tibori Timea

feladatunk, hogy a külhoni magyarok sorsában cselekvő etikával osztozzunk, s az európai integrációban való létünk elválaszthatatlan része legyen az ő jövőendő létük is. Mert a kisebbségben, a diaszpórában élők gondja közös sorsunk. De most az EU-ban másként felvetődő, más technikát igénylő felelősséggel.

[...]

Márai Sándor üzenete: „A társadalmi, politikai erők, melyek ma hidegtelelős indulattal rángatják és feldúlják Európát, csak következményei a szellemi emberek árulásának...” „Az igazság annyi, hogy az írók nem mondták ki a válságos pillanatban megfelelő erővel a varázsszavakat. Hogyan hangzanak-e varázsszavak, melyek egyidősek az emberi lelkiismerettel? Az első: *igazság*. Mindenben igazság, a munkában, a gyönyörben, a kielégülésben, a felelősségben, a tapasztalásban, a legkisebb részletben is. Igazság, tehát műveltség”. Aztán Márai folytatja és magyarázza: arányosság és ellenállás: „arányosnak lenni annyi, mint jogot tudni, a szó mélyen emberi értelmében, tudni miből mennyit van jogunk követelni... aztán, még egy varázsszó: *ellenállás*... nem szabad beleegyezni. Nem szabad engedni... az írók nem haragudtak többé a kellő erővel...” Javaslom az elmélyült tovább olvasást! (Márai 2000:69-70)³.

Az idézet dátuma: 1941. Az akkori, hidegtelelős indulatok világában írtakat az elmúlt hét évtizedünk reményekkel és *lidérces rugódzásokkal* teli küzdelmeire értelmezem. *József Attilát Medáliák* versciklusából (1928) is idéztem:

Elefánt voltam, jámbor és szegény,
húvös és bölcs vizeket ittam én,
a dombon álltam s ormányommal ott
megsímogattam a holdat, a napot,

és fölnyujtottam ajkukhoz a fát, -
a zöld cincért, a kígyót, a kovát, -
most lelkem: ember – mennyem odavan,
szörnyű fülekkel legyezem magam -

³ Márai Sándor 2000 *Kassai örjárat*. Budapest. Helikon

[...]

Tartsunk önvizsgálatot: mily fontos elfoglaltságok miatt *nem szóltunk*, s elmaradásunk örömei és szorításai elegendő magyarázatok-e? Része az önvizsgálatnak, hogy meg kell fogalmaznunk: szerintünk *mik a mai lét nagy gondjai, s mit jelent az ezekhez való értelmiségi viszony.*

Még mindig el vagyunk telve (és főleg foglalva) a fejlett szocializmusból a fejletlen kapitalizmusba való átmenet, a rendszerváltás sikereivel, de még inkább gondoljaival. Pedig ez csak része, megjelenési formája a világ átrendeződésének.

Nyugat felől, elsősorban az Egyesült Államokból zúdul ránk a fogyasztói és információs társadalom kihívása. Sok nagy, megsemmisítőnek tűnő csapás után maradtunk meg – eddig. Bármily bánatosak vagyunk olykor, mégiscsak a világtörténelem egyik legsikeresebben megmaradó kis népének tudhatjuk magunkat. Ám ez a mostani kihívás nem a személyt, az épületeket, a terményt pusztítja el, hanem *az önazonosság kultúráját, a személyiséget darabolja fel.*

A másik nagy kihívásról igen kevés szó esik... megindult a népvándorlás. Ha felidézük a régi erdélyi megállapítást, hogy „*azé az ország, aki teleszüli*”, akkor (ha merjük), prognosztizálhatjuk, hogy ez éppúgy önazonosságunk kultúráját fenyegeti.

[...]

A harmadik nagy gond, hogy ezekre és a többi közismert csapásra (környezetszennyezés, betegségek, eladósodás) nem tudunk átfogó, stratégiai cselekvési programot adni, *mert mi vagyunk az őrszázadikak.* Mert a napi átpolitizáltság átka, az mértéktelenül terjedő és pazarló hivatalosdi; a változásokban a székükhöz ragaszkodó arctalan bürokraták gyötrései felőrlik alkotó erőinket.

[...]

Összefüggések, felelősség, cselekvő erkölcs. Alternatívák, megmaradás, a szétszakítottak kulturális ölelkezése. E lehetőségek szolgálata az értelmiségi hivatása.

[...]

... a kultúra tág értelmezése keretében egyrészt a mindennapi élethez kapcsolódó, abszolút gyakorlati követelményeket vázoltam. 1. Tirhuljon a szemét! 2. Tirhuljon a bürokratizmus! 3. Mosolyogjunk! 4. Ismerjük és ismertessük meg a konkrét

EU-tópiákat! 5. Koordinációt! 6. Az ifjúság: a jövő! 7. „...Te magad légy!”

Ezt követően fogalmaztam meg a nemzeti kulturális stratégia 12 fő elemét. 1. Komplex társadalmi programok és a kultúra szinergiája. 2. Az EU-integráció kulturális segítése. 3. A magyar nyelv őrzése és fejlesztése. 4. A magyar kultúra bemutatása külföldön. 5. A külföldi kultúra reprezentatív megjelenítése Magyarországon. 6. A közkultúra fejlesztése. 7. A hazai és a külhoni magyarság szerves kulturális kapcsolata. 8. Intézmény-működtetési stratégia. 9. Beruházási stratégia. 10. Tevékenységi stratégia. 11. Finanszírozás. 12. Érdemi párbeszéd.

[...]

A kultúra fogalmának *három dimenziója* van. *Tágabb értelemben* viszony-fogalom és ugyanakkor a viszonyoknak viselkedésben, életmódban, társadalmi folyamatokban, továbbá a mindezeket hordozó, kifejező, megjelenítő tárgyakban, szolgáltatásokban, szervezetekben, intézményi megjelenését jelenti. A kultúra az ember viszonya önmagához, a másik emberhez, a természethez, a tárgyi környezethez, a már kialakult és alakuló társadalmi rendszerekhez. A kultúra egyszersmind viszony a tudás termelését és közvetítését végző intézmény- és tevékenységrendszerhez.

Ez utóbbi a *szűkebb értelemben* vett kultúra szférája, tehát a tudás megőrzésének, termelésének, elosztásának és fogyasztásának szervezet- és intézményrendszere. E rendszer tevékenységei, produktumai és produkciói; mindezek közvetlen társadalmi szabályozása és folyamatai. Ebben a rendszerben beszélhetünk műveltségről, kulturáltságról, tájékozottságról, illetve oktatási, művészeti, közművelődési alrendszerekről, ágazatokról.

A kultúra fogalmának *harmadik dimenziója* az értékek, mértékek, normák, érdekek rendszere.

Ha a kultúrák találkozásáról, párbeszédéről, küzdelméről van szó, akkor mindig a három dimenziót együttesen vesszük figyelembe, ám először mindig az értékek, mértékek, normák, érdekek világról élénkül meg a vita, vagy kényszerülünk ezek megélésére.

[...]

A fentiekén kívüli, meghatározóan fontos, nagy tendenciák áttekintéséhez nagyon jó lehetőség például a *Kultúra és Közösség* folyóirat eddigi évfolyamainak áttekintése; annak vizsgálata, hogy ez a mérvadó orgánus 1974-től milyen nagyobb témakörökkel

foglalkozott. Csak néhány példát említve: a közművelődés társadalmi szerepe, munkásművelődés, ifjúsági kultúra, amatőr mozgalmak, művelődésmélet, művelődési otthonok helyzete, művelődés-gazdaságtan, kulturális tervezés, közösségek szervezése, komplex kultúrakutatás, társadalmi-kulturális változások, média, multikulturalizmus, felnőttoktatás, kulturális antropológia, vallások, információs társadalom, városiasodás stb.

[...]

Az ötvenedik születésnapon – az előzmények ismeretében – szellemi összefogást és további sikeres lapszerkesztést kívánok a Kultúra és Közösség Szerkesztőségének és Szerzőinek!

*Fortepan / Fortepan/Album083
Szent István körút, Vigaszínház. (1954)*